
В КОНСПЕКТ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

ISSN 2072-8468

ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

<http://library.miu.by/journals!/item.iot.html>

Шпакоўская, Л.І. Камп'ютарны слэнг і літаратурная мова: праблемы канкурэнцыі / Л.І. Шпакоўская // Інновацыйныя адукацыйныя тэхналогіі. – 2012. – № 2 (30). – С. 64–68.

УДК 811.161.1'276

КАМП'ЮТАРНЫ СЛЭНГ І ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА: ПРАБЛЕМЫ КАНКУРЭНЦЫІ

Шпакоўская Л.І.^а

^а старшы выкладчык кафедры гісторыі і тэорыі дзяржавы і права Мінскага інстытута кіравання

Анотацыя

У артыкуле разглядаецца камп'ютарны слэнг – шляхі і спосабы ўзнікнення і папаўнення, вызначаюцца яго спецыфічныя рысы на лексічным, словаўтваральным, марфалагічным, сінтаксічным узроўнях. Робіцца акцэнт на тое, што камп'ютарны слэнг – адзін з пластоў прафесійнай лексікі, які вельмі дынамічна развіваецца.

Ключавыя словы: камп'ютарны слэнг, лінгвістычнае забеспячэнне, літаратурная мова, калькаванне, камп'ютарная тэрміналогія.

Веб: <http://library.miu.by/journals!/item.iot/issue.30/article.10.html>

Паступіла ў рэдакцыю: 25.05.2012.

COMPUTER SLANG AND LITERARY LANGUAGE: THE PROBLEM OF COMPETITION

Shpakouskaya L.I.^а

^а senior lecturer in the Department of Theory and History of State and Law of Minsk Institute of Management

Abstract

The article deals with computer slang – ways and means of its occurrence and acquisition. Specific features of the slang at the lexical, derivational, morphological and syntactical levels are determined. The author lays emphasis on the fact that computer slang is one of the professional vocabulary layers, which is developing dynamically.

Keywords: computer slang, linguistic support, literary language, loan translation, computer terminology

Web: <http://library.miu.by/journals!/item.iot/issue.30/article.10.html>

Received: 25.05.2012.

З гістарычнага пункту гледжання мова з'яўляецца цэнтральным фактарам найважнейшых этапаў развіцця інфармацыйных тэхналогій: узнікненне пісьменнасці, вынаходніцтва, кнігадрукавання, стварэнне штучных моў.

У сацыяльным плане значнасць лінгвістычных праблем камп'ютарызацыі звязана з узнікненнем новых відаў дзейнасці, што ўключаюць пабудову штучных моў і машынных слоўнікаў, распрацоўку інфармацыйных банкаў, пабудову алгарытмаў апрацоўкі тэкстаў, выпрацоўку рэжымаў зносінаў у сістэме «чалавек – камп'ютар – чалавек» і г.д. Такім чынам, паўстае пытанне пра стварэнне лінгвістычнага забеспячэння аўтаматызаваных сістэм, г.зн. сукупнасці сродкаў, што дазваляюць ажыццяўляць камп'ютарызацыю моўнай дзейнасці.

З тэхнічнага пункту погляду гаворка ідзе пра стварэнне пэўнага тыпу аўтаматызаванай сістэмы апрацоўкі тэкстаў. З уласна лінгвістычнага пункту гледжання – іншых (натуральных або штучных) мовах.

Такая комплексная навуковая дысцыпліна, як камп'ютарная лінгвістыка, што з'яўляецца часткаю прыкладнога мовазнаўства,

ставіць перад сабой задачу аптымалізацыі зносінаў чалавека і камп'ютара. Тэрмін «камп'ютарная лінгвістыка» задае агульную арыентацыю на выкарыстанне камп'ютараў для вырашэння задач, звязаных з мовай. [1].

Відавочным з'яўляецца тое, што з дапамогай інфармацыйных тэхналогій мовазнаўца можа значна больш эфектыўна выкарыстоўваць свой рабочы час і кантакт з камп'ютарам, што таксама дысцыплінуе розум даследчыка.

Развіццё камп'ютарных тэхналогій, з'яўленне адпаведнай сацыяльнай групы, аб'яднанай па прафесійнай прыкмеце, не магло не адбіцца і на канкрэтных натуральных мовах. У розных мовах раней ці пазней фарміруецца новы слой спецыяльнай (камп'ютарнай) тэрміналогіі. Апрача афіцыйнай камп'ютарнай тэрміналогіі ўзнік цесна звязаны з ёю моўны феномен — камп'ютарны слэнг, г.зн. разнавіднасць мовы, што выкарыстоўваецца дадзенай групай людзей пераважна ў вусных зносінах. Але ўсё ж у чым адрозненне камп'ютарнага слэнгу ад слэнгаў другіх тыпаў? Па-першае, гэтыя словы служаць для зносінаў адной прафесіі — праграмістаў, ці проста людзей, якія выкарыстоўваюць камп'ютар для якіх-небудзь мэт. Па-другое, камп'ютарны слэнг адрозніваецца «зацыкленасцю» на рэаліях свету камп'ютараў. Разглядаемыя слэнгавыя назвы адносяцца толькі да гэтага свету, такім чынам, аддзяляючы яго ад усяго астатняга, і вельмі часта незразумелыя для людзей недасведчаных. Напрыклад, не кожнаму чалавеку стане зразумелым выраз «трохпальцавы салют», які абазначае выхад з праграмы камп'ютара націсканнем клавіш Ctrl-Alt-Del. Дзякуючы веданню дакладнасці, эфектыўнасці ў абзначэнні паняццяў. Аднак некалькі тэрмінаў для абзначэння пэўнага паняцця можа быць нават у нейтральнай частцы мовы інфарматыкі (або «камп'ютарнай» мовы). Напрыклад, выразы «чысты код» і «ўзнаўляльны код» абазначаюць практычна тое самае (хоць кожнае апісвае пэўны аспект немадыфікаванага коду). Яшчэ адным «балючым» месцам інфарматычнай

тэрміналогіі можна назваць вялікую колькасць абрэвіятур. Часам атрымліваецца так, што нават папулярныя скарачэнні аказваюцца шматзначнымі (як, напрыклад, HD — абазначае «цвёрды (жесткий) дыск» або «высокая шчыльнасць» [2]).

Апрача ўласнапрафесійнай тэрміналогіі існуе звычайная мова зносінаў людзей, звязаных паміж сабой агульнасцю інтарэсаў і (або) прафесіяй, у дадзеным выпадку праграмістаў, карыстальнікаў Інтэрнэта і г.д.

Характэрнай рысай камп'ютарнага слэнгу (КС) з'яўляецца пераважнае выкарыстанне яго ў размоўнай стыліі. Лексіка ў КС адзначаецца жартоўным, іранічным, а часам — грубым пераасэнсаваннем адрэзку рэчаіснасці, які яна адлюстроўвае. На перыферыі камп'ютарнага слэнгу знаходзіцца нейтральная лексіка, напр., словы «логін» — індэнтыфікатар для ўваходу ў сістэму, «топик» — тэма, якія могуць больш свабодна спалучацца як у размоўных, так і ў пісьмовых кантэкстах.

Межы камп'ютарнага слэнгу даволі размытыя, склад яго вельмі імкліва змяняецца, а таму аднясенне пэўнага слова (канструкцыі) да слэнгу часам робіцца з дапамогай моўнай інтуіцыі. Словы, што ўзніклі ў нетрах слэнгу, паступова могуць траціць сваю стылістычную афарбоўку, пераходзіць у разрад агульнаўжывальных у пэўнай нацыянальнай мове (як словы *хакер*, *собака*, а раней — *мышь* «маніпулятар»). У сваю чаргу, адбываецца і адваротны працэс, калі тэрміны набываюць стылістычную афарбоўку прафесіяналізма, а затым пранікаюць і ў слэнг. Да такіх прыкладаў можна аднесці з'яўленне прафесіяналізма «материнка», «мама» ад англамоўнага тэрміна *motherboard*. Тут утварэнне прафесіяналізма адбылося шляхам буквалізацыі значэння тэрміна. У сваю чаргу, значэння прафесіяналізма «материнка» для многіх носбітаў мовы будзе незразумелым. Таму мы і адносім гэта слова да прафесіяналізма. Таксама можна назіраць і працэс пераўтварэння «тэрмін — прафесіяналізм». Так, пры з'яўленні першых цыфравых прыстасаванняў, якія забяспечвалі трансфармацыю цыфравых сігналаў у гукавыя (мадуляцыю) і наадварот, для іх быў уведзены тэрмін *modulator — demodulator*. Вельмі хутка шляхам скарачэння ён пераўтварыўся ў прафесіяналізм «мадэм». Пазней гэта слова стала з'яўляцца на старонках спецыяльнай літаратуры і ў афіцыйных дакументах. Такім чынам, слова «мадэм» стала належаць да тэрмінаў. Тое ж адбылося і са словам «трафік». Пер-

шапачаткова гэта быў прафесіяналізм, утвораны ад англійскага *traffic*, што азначала дадзеныя, якія перадаюцца праз цыфравы канал. Так як зручнага слова ў рускім перакладзе не існуе да гэтага часу, то гэта слова паступава набывае рысы тэрміна — ужываецца ў дакументах, інструкцыях.

Можна сказаць, што веданне камп'ютарнага слэнгу дапамагае арыентавацца ў свеце камп'ютараў і тэхналогій, а таксама відавочна, што майстэрства карыстання «афіцыйнай» мовай інфарматыкі ўзвышае, г.зн. робіць з *ламера* (няўмелы карыстальнік) прафесіянала.

Рысай рускага КС з'яўляецца мноства *запазычанняў з англійскай мовы*. Адзначым, што прыйшлі яны сюды ў сваёй большасці пісьмовым шляхам, ступень засваення гэтых слоў у мове-рэцыпіенце нярэдка нізкая. Гэта значыць, што такія словы могуць захоўваць свой іншамоўны выгляд пры магчымасці нерэлевантных мадыфікацый. Адрозніваюць транскрыпцыю: шел (англ. *shell*) «абалонка», трэш (англ. *trash*) «сметніца», юзер (англ. *user*) «карыстальнік» — і транслітэрацыю: варес (англ. *wares*) «свежае праграмае забеспячэнне», коннект (англ. *connect*) «сувязь з Інтэрнэтам», батон (англ. *button*) «любая кнопка».

Такія словы, нягледзячы на ўсю блізкасць да мовы-крыніцы запазычання, у пэўнай ступені прыстасоўваюцца да новай мовы: атрымліваюць скланенне, значэнне пэўнага роду, што не ўласцівыя для англійскай мовы. Словы тыпу вышэйназваных блізкія да стылістычна нейтральных, хоць замежнае паходжанне дадае ім некаторую стылістычную афарбоўку. З пункту гледжання мовазнаўцы нельга не адзначыць частую моўную зблытанасць такіх слоў: у рускай мове існуюць агульнаўжывальныя эквіваленты да іх.

Выкарыстанню такіх слоў, у першую чаргу, садзейнічае іх «модны» статус у вачах удзельнікаў камунікацыі.

Словы-запазычання не засвойваюцца ў КС рускай мовы ні граматычна, ні графічна, ужываючыся як своеасаблівыя замежныя словы-ўкрапленні. Гэта датычыць у асноўным абрэвіятур і акронімаў англійскай мовы, напр.: *LOW* (*in other words*) «іншымі словамі», *FYI* (*for Your information*) «да Вашага ведама», *L8R* (*later*) «пазней», *AFAIK* (*as far as I know*) «наколькі мне вядома», *TTUL* — (*talk to you later*) «пагаворым пазней» і інш.

Іншыя словы могуць ужывацца ў КС рускай мовы як у англійскім, так і ў рускім напісанні: *LOL* (*laughing out loud*) «вельмі гучна смяцца» і *ЛОЛ*, а часам далуча-

юць і спецыфічныя рускія марфемы: *FAQ* (*frequently asked questions*) «зборнікі адказаў на пытанні, што задаюцца найчасцей» можа трансфармавацца ў *ФАК*, *ФАКи*, *ФАКюшки* і г.д.

Цікавым працэсам у КС з'яўляецца своеасаблівае фанетычнае пераўтварэнне англійскага слова, калі некаторыя гукі і спалучэнні гукаў перадаюцца іншымі (або апускаюцца) і атрымліваюцца новае жартоўнае найменне для звычайнага аб'екта з камп'ютарнай вобласці. Такім чынам, часта ўзнікаюць нечаканыя, трапныя індывідуальна-аўтарскія неалагізмы, як напрыклад, *не-тварь* — «праграмае забеспячэнне *Net Ware*», піжмэкер — «*Adobe PageMaker*».

Часцей аднак рускае ўжо наяўнае, агульнаўжывальнае слова на падставе падабенства гучання або напісання з розным па значэнні англійскім словам набывае новае значэнне — ад англійскага слова. Так адбылося ў наступных прыкладах: «*мыло*», «*емеля*» (ад англ. *e-mail*), «*девица*» (англ. *device*) «прылада», «*шаровары*» (англ. *Shareware*) «умоўна-бясплатная праграма», «*у них*» — UNIX.

Іншым спосабам папаўнення лексікі КС з'яўляецца *выкарыстанне словаўтваральнай базы англійскага слова з даданнем рускіх афіксаў*. Такі шлях вельмі прадуктыўны пры ўтварэнні дзеясловаў, назоўнікаў і іншых часцін мовы, напр.: «*мэйкануть*» (англ. *to make*) — зрабіць, «*засейвить*» (англ. *to save*) — захаваць, «*поюзанный*» (англ. *used*) — які быў ва ўжытку, «*хомяк*» (англ. *home hage*) — хатняя старонка, (англ. *cool*) — вельмі добра, крута.

Можна вылучыць найбольш прадукцыйныя, актыўныя словаўтваральныя мадэлі. Так, для ўтварэння назоўнікаў часта выкарыстоўваюцца суфіксы *-ик* (*смайлик* — схематычны выраз чалавечага твару, ад англ. *smile*), *-ник* (*батник* — файл запуску з пашырэннем *.bat*), *-ец* (*гифец* — GIF, графічны фармат), *-к* (*бибизска* — BBS, электронная дошка аб'яў, а таксама прастамоўныя суфіксы *-ух* (*-юх*) (*видуха* — відэакарта, *пентюх* — працэсар *Pentium*) і інш.

Дзеясловы закончанага трывання ўтвараюцца ў КС з дапамогай прэфіксаў *-от* (*отпатить* — выправіць, залапіць, ад англ. *to patch*); *-за* (*зашарить* — прэзентаваць рэсурсы і г.д., англ. *to share*); *пронлонгинуться* — прайсці індэнтыфікацыю, і інш.

Часцей за ўсё запазычаныя словы ў КС не трапляюць пад пераўтварэнні ў сваім значэнні. Але нярэдка ў іх семантыцы адбываюцца і змены. Так, слова *гамовёр* (ад англ. *game over*) абазначае не толькі «ка-

нец гульні», як англійскі адпаведнік, але і «ўсялякі несанкцыянаваны выхад праграмы».

Запазычанні з англійскай мовы ў рускім КС абсалютна пераважаюць. Папаўненне лексічнага складу КС рускай мовы адбываецца і за лік *уласных моўных рэсурсаў*. Асноўным шляхам унутранага развіцця рускага КС, нароўні са словаўтварэннем, з'яўляецца метафарычнае пераасэнсаванне значэння пэўнага слова, што ўзнікае на аснове знешняга падабенства паміж рознымі аб'ектамі (класамі аб'ектаў); такім чынам, адбываецца замяшчэнне значэнняў адно адным і ўтвараецца новая намінацыя аб'екта. Часам метафарызавацца можа назоўнік, што з'яўляецца перакладам з англійскай мовы, як у прыкладзе *форточки MS Windows*: тут адбыўся іранічны перанос значэння ад слова *окна* (літаральны пераклад слова *Windows*).

Адносна часта сустраюцца ў КС і дзеяслоўныя метафары, напр.: *повиснуть, встать* «пра камп'ютар, што не рэагуе на знешнія ўздзеянні» і інш.

Характэрнай рысай слэнгу, у тым ліку — камп'ютарнага, з'яўляецца мноства кароткіх слоў, атрыманых у выніку ўсячэння асноў: *прога* — праграма, *клава* — клавіятура, *комп* — камп'ютар, *проц* — працэсар, *нэт, інэт* — Інтэрнэт.

Утвараюцца таксама абрэвіятуры з пачаткаў двух слоў: *матобес* — матэматычнае забеспячэнне, *сисоп* — сістэмны аператар; з пачатку першага слова і заканчэння другога: *рунет* (ад «русский Интернет») — руская частка Інтэрнэта.

Двухслоўнае спалучэнне можа мадыфікавацца ў адно слова: так, замест *компакт-диск* ужываюцца словы «*компакт*» або «*диск*».

Нярэдка слова з КС мае некалькі значэнняў, і трэба вельмі ўважліва ставіцца да яго ўжывання ў кожным канкрэтным выпадку. Так, слова *хакер*, паводле А. Пятроўскага і Б. Лявонцева (2), мае значэнні: «праграміст-фанатык, хакер (які займаецца дасканалым вывучэннем вылічальных сістэм з мэтай пашырэння іх магчымасцяў)»; «плённы праграміст» (які хутка піша добрыя праграмы); «знаўца» (канкрэтнай праграмы); «эксперт» (у якой-небудзь галіне ведаў); «хакеры» — эліта супольнасці праграмістаў; «камп'ютарны хуліган». Як бачым, слова *хакер* можа быць аднесена да самых разнастайных асобаў.

Як бачна, марфалагічныя і семантычныя паказчыкі слоў КС цесна звязаныя; пры афармленні марфалагічнай структуры слова на першае месца могуць высту-

паць як фармальныя, так і семантычныя яго характарыстыкі.

Узнікаюць і спецыфічныя ідыёмы КС рускай мовы. Можна згадаць такія фразеалагічныя звароты, як «*топтать (пихать) кнопки*» — працаваць на клавіятуры, «*червячок не дополз*» — няўдалы абмен поштай, «*положить в холодильник*» — пакінуць паведамленне для к.-небудзь у Hold, «*послать автобус*» — знішчыць працэс камандай kill-BUS (Unix), «*ветер перемен*» — змена аперацыйнай сістэмы, «*трехпальцевый салют*» — выхад клавішамі Ctrl-Alt-Del і інш. Многія з фразеалагізмаў КС удала, нешаблонна выражаюць сутнасць пэўнай сітуацыі; у фразеалагізмах асабліва яскрава выяўляецца гумарыстычная, метафарычная вобразнасць КС.

З сінтаксічных рысаў КС вылучым вялікую колькасць эліптычных канструкцый, недаказаў, устаўных і ўдакладняльных слоў і канструкцый, выклічнікаў і рытарычных пытанняў, звароткаў, неапраўданых паўтараў у суседніх сказах, граматычна неспалучальных сказаў, інверсійны парадак слоў. Спецыфіка сінтаксісу КС абумоўлена найперш неабходнасцю як мага хутчэйшага фарміравання выказвання, эксплікацыі найбольш істотных элементаў паведамлення.

Вядома, закрануты толькі асобныя аспекты жывой дынамічнай з'явы — камп'ютарнага слэнгу. Аналіз КС рускай мовы дазволіў акрэсліць асноўныя яго рысы на лексічным, граматычным (марфалагічным і сінтаксічным), словаўтваральным узроўнях, разгледзець галоўныя шляхі папаўнення лексічнага складу КС. Мы можам вызначыць КС як сацыяльную разнавіднасць рускай мовы, носьбітамі якой з'яўляюцца карыстальнікі камп'ютараў — аматары і прафесіяналы. КС варта адрозніваць ад прафесійнай тэрміналогіі «камп'ютаршчыкаў»: словы КС маюць значную эмацыянальна-экспрэсіўную афарбоўку (жартоўную, іранічную, размоўную), могуць мець мноства сінонімаў, характарызуюцца адноснай няўстойлівасцю сваёй фармальнай структуры. Ад іншых жаргонных утварэнняў КС адрозніваецца зместам свайго лексікону, што ўключае словы, звязаныя з абазначэннем апаратнага і праграмнага забеспячэння, а таксама людзей — суб'ектаў камп'ютарных тэхналогій. Не варта змешваць КС і з прастамоўем, бо прастамоўныя агульнаразумельныя для носьбітаў мовы, а КС узнік у абмежаванай сацыяльнай групе. Адзначым, што доля грубых, вульгарных слоў

у КС адносна невялікая (пры наяўнасці фамільярнага адцення ў многіх словах КС). У дачыненні да агульнаацыянальнай рускай мовы КС знаходзіцца ў адносінах іерархіі. Агульнаацыянальная мова — не пасрэдная крыніца папаўнення лексікону КС, а нярэдка і сама ўзбагачаецца словамі з яго.

Нягледзячы на ўсе свае недахопы як некадыфікаванай разнавіднасці рускай мовы, КС выконвае сваю галоўную функцыю: палягчае камунікацыю ў акрэсленым коле людзей.

Узаемадзеянне паміж лінгвістыкай і інфармацыйнымі тэхналогіямі шматаспектнае, дынамічнае. Так, шырокае выкарыстанне камп'ютарнай тэхнікі прывяло да з'яўлення ў натуральных мовах свайго унутрысістэмнага ўтварэння — камп'ютарнага слэнгу, які становіцца асобным прадметам лінгвістычнага даследавання. Афіцыйная камп'ютарная тэрміналогія ў рускай мове (як і ў многіх іншых) у абсалютнай большасці паходзіць з англійскай мовы. Камп'ютарны ж слэнг рускай мовы фарміруецца і папаўняецца

як шляхам запазычання з англійскай мовы, так і на рускамоўнай базе. Ролю англамоўных запазычанняў у КС не варта перабольшваць, як і не варта змешваць КС на падставе яго экспрэсіўнасці з прастаноўем. КС спрыяе ідэнтыфікацыі пэўнай сацыяльнай групы, аб'яднанай на падставе агульнага занятку — карыстанне камп'ютарам. Нягледзячы на магчымую незразумеласць, двухсэнсавасць КС для іншых, зменлівасць формы і зместу лексікону, КС у асяродку сваіх носьбітаў дазваляе рабіць камунікацыю больш эфектыўнай, жывой.

Адным з галоўных вынікаў узаемадзеяння паміж лінгвістыкай і інфармацыйнымі тэхналогіямі стала афармленне спецыяльнай навуковай дысцыпліны — камп'ютарнай лінгвістыкі, што ахоплівае пытанні, звязаныя з ужываннем камп'ютараў для аналізу розных узроўняў і з'яў мовы, для аўтаматызацыі пошуку, збору і перадачы тэкставай інфармацыі, стылістычнай, лагічнай апрацоўкі тэкстаў, аўтаматычнага перакладу тэксту.

Літаратура / References

1. Городецкий, Б.Ю. Новое в зарубежной лингвистике / Б.Ю. Городецкий // Компьютерная лингвистика. — М., 2009. — Вып. 24. — С. 7–10.
Gorodetskij, B.Yu. Novoe v zarubezhnoj lingvistike / B.Yu. Gorodetskij // Kompyuternaya lingvistika. — М., 2009. — Вып. 24. — Р. 7–10.
2. Петровский, А.В. Эффективный хакинг для начинающих и не только / А.В. Петровский, Б.В. Леонтьев. — М.: Познавательная книга плюс, 2004. — 172 с.
Petrovskij, A.V. Effektivnyj khaking dlya nachinayushchikh i ne tolko / A.V. Petrovskij, B.V. Lyeontev. — М.: Poznavatel'naya kniga plyus, 2004. — 172 p.